

29. česko-slovenská psychoterapeutická konference, Trenčianske Teplice 2013

Využití formulace klinického případu při výuce a výzkumu psychoterapeutického výcviku

Roman Hytych, Michal Čevelíček

Application of Case formulation in psychotherapy education as well as in research of psychotherapy training

Souhrn

Článek se zabývá možnostmi využití formulace případu jako nástroje při univerzitní výuce psychoterapie a při výzkumu psychoterapeutických výcviků. Integrativní model formulace případu B. Ingramové je vysvětlen na příkladu výuky kurzu Psychoterapie dětí a dospívajících. Výzkum Výcviku integrace v psychoterapii slouží jako ukázka použití formulace případu při výzkumu.

Klíčová slova: formulace případu, integrace, psychoterapeutický výcvik.

Summary

The article deals with possibilities how case formulation can be used in psychotherapy education and in research of psychotherapy training. B. Ingram's integrative model of case formulation is elaborated in the context of its application in the course Children's and Adolescents' Psychotherapy. Research of Training in Psychotherapy Integration serves as an example of case formulation use in research.

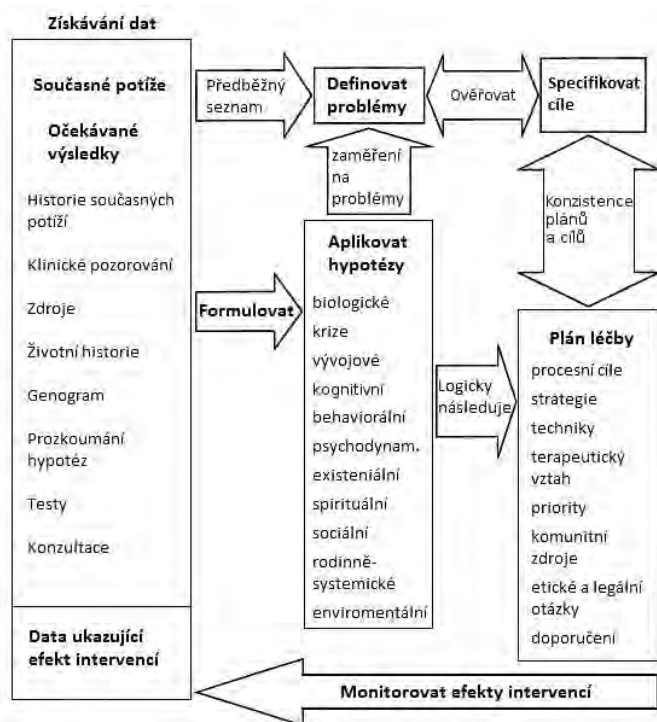
Key words: case formulation, integration, psychotherapy training.

Úvod

Formulace případu (case formulation) je způsob či produkt získávání, strukturování a zaznamenávání údajů týkajících se konkrétního člověka, jejich transformace v testovatelné hypotézy, a propojení hypotéz s intervencemi a metodami zjišťování výsledků intervencí. Zahrnuje aspekty lidského chování a prožívání, jež způsobily, spouští a udržují problémy člověka (Čevelíček a spol., 2013). Ačkoli se konceptem původně zabývala převážně literatura behaviorálně-analytických, kognitivních a kognitivně-behaviorálních psychoterapeutických směrů (Westmeyer, 2003), v posledním desetiletí vycházejí studie z pohledu psychodynamické psychoterapie (Summers, 2003), na osobu zaměřené terapie (Simmsová, 2011), na emoce zaměřené terapie (Watson, 2010), systemického (Schiepek, 2003) či narativního přístupu (Bob, 1999).

Při univerzitní výuce lze koncept formulace případu využít jako podklad pro tzv. případovou výuku, která vedle vědomostí rozvíjí i psychoterapeutické dovednosti a kompetence. Ingramová (2006) nabízí propracovaný výukový model, jenž se díky svému integrativnímu potenciálu stal podkladem i ve výuce Psychoterapie dětí a dospívajících na Katedře psychologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. Model (obr. 1) lze popsat jako posloupnost šesti kroků formulování klinického případu: (1) identifikování problému, (2) specifikace cílů terapie, (3) sestavení databáze informací o klientovi, (4) vysvětlení klientových potíží zahrnující klinické hypotézy formulované terapeutem, (5) vytvoření léčebného plánu a (6) monitorování efektů jednotlivých intervencí.

Adresa pro korešpondencii: PhDr. Roman Hytych, PhD.,
Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií MU, Joštova 10, 602 00 Brno, ČR., www.psycholog-hytych.cz

Obrázek 1. Výukový model ve výuce psychoterapie dětí a dospívajících na Katedře psychologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity.

Aplikace ve výuce psychoterapie dětí a dospívajících

Teoretická část kurzu vytýčuje základní témata související s psychoterapií dětí a dospívajících. Přednášená témata jsou v průběhu semináře podrobena kritické diskusi a ilustrována konkrétními kazuistikami. Metateoretický základ modelu Ingramové tvoří 28 klinických hypotéz, které autorka řadí do sedmi oddílů (biologické modely; krize, stresové situace a přechody; modely učení a chování; kognitivní modely; existenciální a spirituální modely; psychodynamické modely; sociální, kulturní a environmentální faktory). Uvedené poskytuje studentům pestrý a současně srozumitelný nástroj pro uvažování o odlišných způsobech, jak porozumět v kurzu analyzovaným případovým studiím. Jedním z hodnocených úkolů je vypracování formulace případu na podkladě záznamu prvního sezení s klientem. Záznam slouží také při seminárních diskusích nad případem a jako podklad při sepsání závěrečné práce, která je kritickou analýzou procesu psychoterapie z perspektivy studenty vybraného psychotherapeutického přístupu. Vzhledem k časovým možnostem kurzu jsou z modelu Ingramové zdůrazněny prvky formulování hypotéz, tvorby léčebných plánů a jejich konzistence se získanými daty a definovanými cíli.

Využití ve výzkumu výcviku integrace v psychoterapii

Výzkum je prováděn na podkladě kolaborativní spolupráce výzkumníků a lektorů výcviku. Formulace případu je tudíž využívána jak pedagogicky v rámci výcviku, tak výzkumně.

Každý rok je frekventantům předložen vybraný dotaz z internetové poradny splňující definovaná kritéria a frekventanti odpovídají na čtyři otázky: (1) Jaké informace zde považují za důležité? (2) Jaké jsou mé vlastní prožitky při čtení tohoto textu? Jaké mám asociace? (3) Jak o tomto případě přemýšlím, jak jako terapeut(ka) rozumím tomu, o co tady jde (s využitím svých dosavadních znalostí a zkušeností)? (4) Na co bych se při práci s tímto klientem zaměřil(a) a proč? Na svoji formulaci dostávají frekventanti výcviku zpětnou vazbu od tří výcvikových lektorů, která je též součástí dat analyzovaných výzkumníky.

Aktuálně jsou výzkumně zpracovány první dva ročníky ve dvou výzkumných perspektivách: (1) linie „úplnosti“ odpovídá na otázky: „Jakých dovedností by měli frekventanti výcviku dosáhnout? Co chybí v jimi vytvářených formulacích?“ a (2) linie „koherence“ opisuje, jak frekventanti formulaci případu přizpůsobují svým potřebám, svému vytvářenému osobnímu terapeutickému přístupu (Řiháček a spol., 2012).*

* Vznik tohoto článku byl podpořen z prostředků grantového projektu GAP407/11/0141 Utváření integrativní psychotherapeutické perspektivy: analýza výcviku integrace v psychoterapii.

Literatura

- Bob, S.R.:** Narrative approaches to supervision and case formulation. *Psychotherapy*, 36, 1999, s. 146-153.
- Čevelíček, M., Hytych, R., Roubal, J.:** Představení vybraných modelů psychotherapeutické formulace případu. *Československá psychologie*, 57, 2013, s. 447-460.
- Ingram, B.L.:** Clinical case formulations: Matching the integrative treatment plan to the client. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2006.
- Řiháček, T., Danelová, E., Čermák, I.:** Psychotherapist development: Integration as a way to autonomy. *Psychotherapy Research*, 22, 2012, s. 556-569.
- Schiepek, G.:** A dynamic systems approach to clinical case formulation. *European Journal of Psychological Assessment*, 19, 2003, s. 175-184.
- Simms, J.:** Case formulation within a person-centred framework: An uncomfortable fit? *Counselling Psychology Review*, 26, 2011, s. 24-36.
- Summers, R.F.:** The psychodynamic formulation updated. *American Journal of Psychotherapy*, 57, 2003, s. 39-51.
- Watson, J.C.:** Case formulation in EFT. *Journal of Psychotherapy Integration*, 20, 2010, s. 89-100.
- Westmeyer, H.:** Clinical case formulation: Introduction to the special issue. *European Journal of Psychological Assessment*, 19, 2003, s. 161-163.

Do redakcie došlo 10.1.2014.